

УДК 728.82 (477.83)

В. В. Базилевич,

к. арх.НУ, доцент «Львівська політехніка»

РОЛЬ РОЗМІЩЕННЯ ХУДОЖНЬОГО МЕТАЛУ У ФОРМУВАННІ КОМПОЗИЦІЇ АНСАМБЛЮ, ЕКСТЕР'ЄРУ, ІНТЕР'ЄРУ ПАЛАЦІВ XVIII–XIX СТ. М. ЛЬВОВА

Анотація: розглянуто окремі способи формування розміщенням художнього металу архітектури палаців XVIII–XIX ст. м. Львова.

Ключові слова: Львів, архітектура палаців, художній метал, способи формування архітектури.

Палаці та палацові ансамблі з художнім металом XVIII–XIX ст. м. Львова не були об'єктом окремого дослідження. Внаслідок нефахових реконструкцій палаців м. Львова упродовж останніх десятиліть їхній автентичний художній метал втрачений або видозмінений. Оскільки не було досліджень, в яких вивчено його роль у формуванні архітектури палаців, цей процес набував поширення.

Синтезовані дослідження, присвячені *застосуванню металу в архітектурі*, викладено як в окремих виданнях з цієї теми, так і в розділах або й лише кількох абзацах видань архітектурного та мистецтвознавчого напрямів.

Найдавнішим виявленою публікацією, в якій огорожам, брамам, освітлювальним приладам палаців надано значної уваги, була “Die Gartenarchitektur” Ламберта А., Шталя Е. (1910 р.) [1]. У 1950–2003 рр. застосування художнього металу в архітектурі досліджували Маринченко О. [2]; Мардер А. [3]; Тимофієнко В. [4], Мушинські К. [5]; Івасюта О. [6].

У цій статті детально окреслимо окремі способи формування розміщенням художнього металу архітектури палаців XVIII–XIX ст. м. Львова та проаналізуємо закономірності розвитку цих способів упродовж другої половини XVIII ст., першої половини XIX ст., другої половини XIX ст.

Таблиця 1

Формування архітектурними елементами з художнім металом різних видів композицій ансамблю, екстер'єру, інтер'єру споруди
Глибинно-просторової, об'ємної, площинної композиції

ІА. Підтримання архітектурними елементами з художнім металом глибинно-просторової композиції ансамблю (інтер'єру споруди) -

Рис.1.1. Перспектива палацу Семенських (вул. Пекарська, 19), 1872–1893 рр., арх. А. Вагнер, І. Левинський, Я. Кудельський

Рис.1.2. Дзеркальна зала палацу Потоцьких (вул. Коперніка, 15), 1888-1889 рр., арх. Л. д'Оверні і будівн. Ю. Цибульський

ІБ. Об'ємної композиції споруди

підтримання архітектурними елементами з художнім металом

Рис.1.3. Чільний фасад палацу Потоцьких

використання художнього металу як пасивного елемента

Рис.1.4. Чільний фасад палацу Баворовських (вул. Бібліотечна, 2), 1639 р., арх. П. Гродзіцький, рек-ції - початок XIX ст., 1868 р.

ІВ. Площинної композиції фасаду споруди

підтримання архітектурними елементами з художнім металом

Рис.1.5. Чільний фасад палацу Лозинського (вул. Стефаника, 3), 1872 р., арх. Ф. Покутинський

урізноманітнення архітектурними елементами з художнім металом

Рис.1.6. Чільний фасад палацу губернатора (вул. Винниченка, 16), 1821-1829-і рр., арх. Хельман, рек-я між 1839 р. і 1849 р.

Формування розміщенням архітектурних елементів з художнім металом симетричної, асиметричної композиції ансамблю, споруди

ПА. Підтримання симетричної композиції

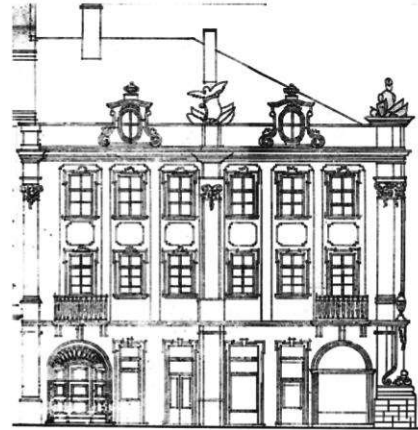
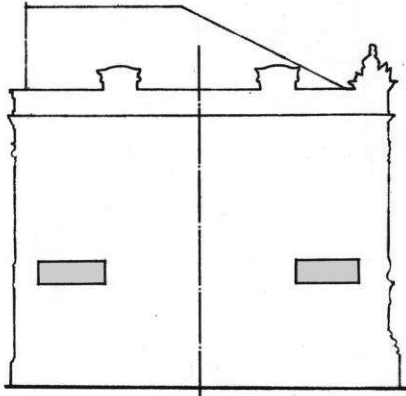

Рис.2.1. Чільний фасад палацу Любомирських [10] (пл. Ринок, 10), 1744-1766 р., арх. Ян де Віте, М. Урбаник, скульпт. С. Фесінгер

ПБ. Формування асиметричної композиції

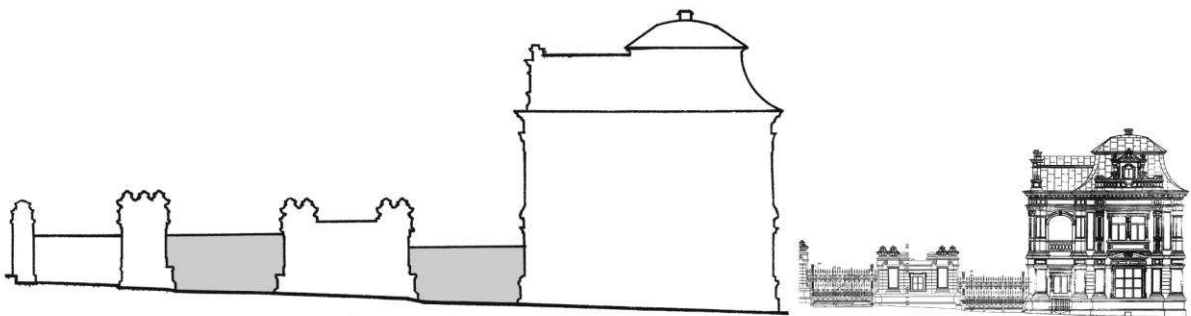

Рис.2.2. Чільний фасад палацу Сапег (вул. Коперніка, 40а), реконструкція 1867-1868 рр., арх. А.Кун

ПВ. Підтримання комбінованої композиції

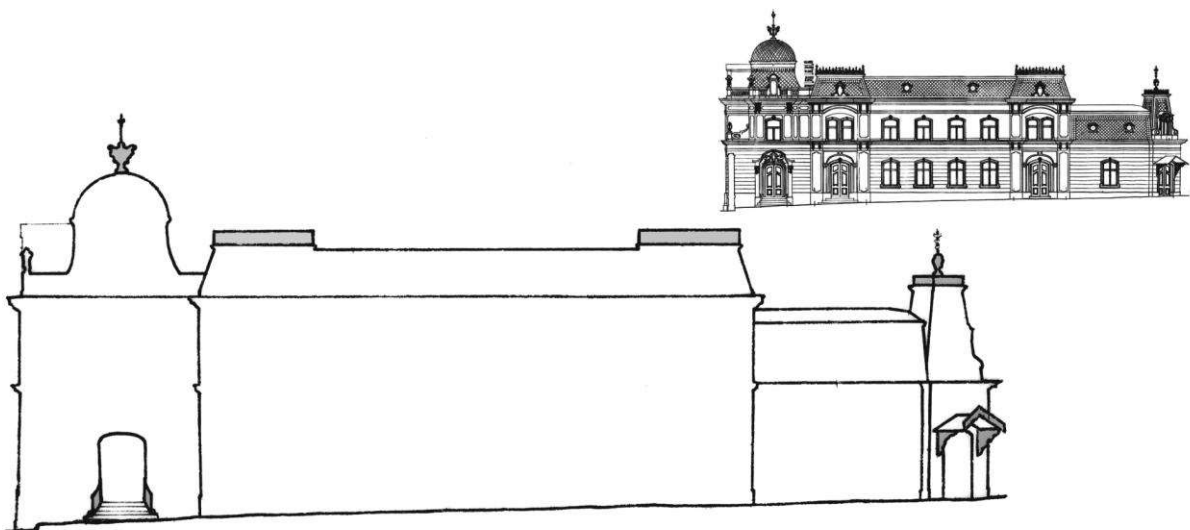

Рис.2.3. Чільний фасад західної офіщини палацу Семенських

Таблиця 3

Формування розміщенням архітектурних елементів з художнім металом композиційних осей ансамблю, екстер'єру, інтер'єру споруди

ША. Головної осі (чи однієї з головних осей)

Формування головної осі ансамблю

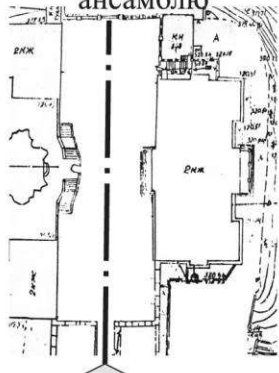

Рис. 3.1. Генплан Митрополичого палацу у складі ансамблю св. Юра (пл. св. Юра, 5), 1760–1762 рр., рек-я 1772-1776 рр., арх. К. Фесінгер

фасаду

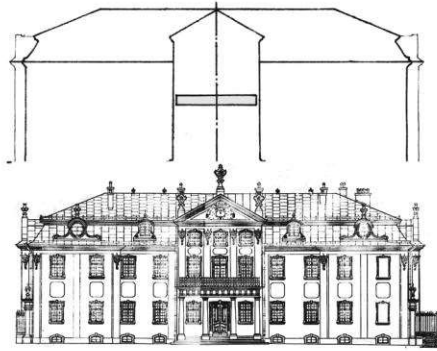

Рис. 3.2. Чільний фасад [11]

Акцентування головної осі інтер'єру

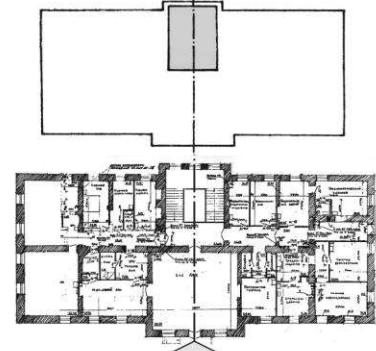

Рис. 3.3. План II поверху палацу Голуховських (вул. Листопадового Чину, 16), 1865-1870 рр., арх. Окман

ШБ. Другорядної осі

Формування другорядної осі ансамблю

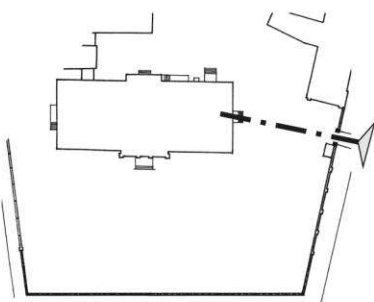

Рис. 3.4. Генплан палацу Голуховських

фасаду

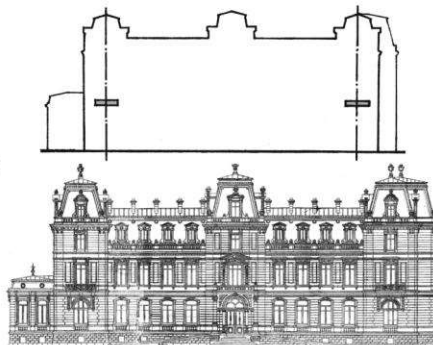

Рис. 3.5. Чільний фасад палацу Потоцьких [12]

Акцентування другорядної осі

інтер'єру

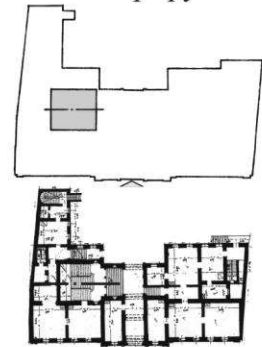

Рис. 3.6. План II поверху палацу Лозинського

ШВ. Головної та другорядних осей

Формування головної та другорядної осей ансамблю

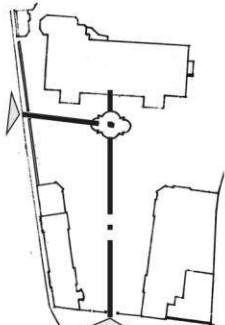

Рис. 3.7. Генплан палацу Семенських

Акцентування головної осі та формування другорядних осей фасаду

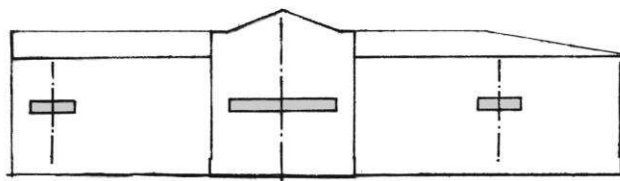

Рис. 3.8. Чільний фасад палацу Сапег (не існує) (вул. Коперніка, 40), початок XIX ст., реконструкція - 30–40-і рр. XIX ст.

65 зразків автентичного художнього металу 18 палаців Львова належать до трьох часових та стилістичних періодів: *I. друга половина XVIII ст.* (бароко; бароко з елементами рококо або елементами класицизму); *II. кінець XVIII ст.– перша половина XIX ст.* (класицизм, романтизм); *III. друга половина XIX ст.* (неоренесанс, необароко, необароко з рисами неокласицизму, неокласицизм, різностильовість)).

Загалом було виявлено **XVIII** способів формування художнім металом архітектури палаців Львова (викладені у дисертаційному дослідженні [8] та інших публікаціях автора [9]).

Зупинимось детальніше на **I-III** способах формування художнім металом архітектури палаців XVIII–XIX ст. м. Львова (табл. 1-3)

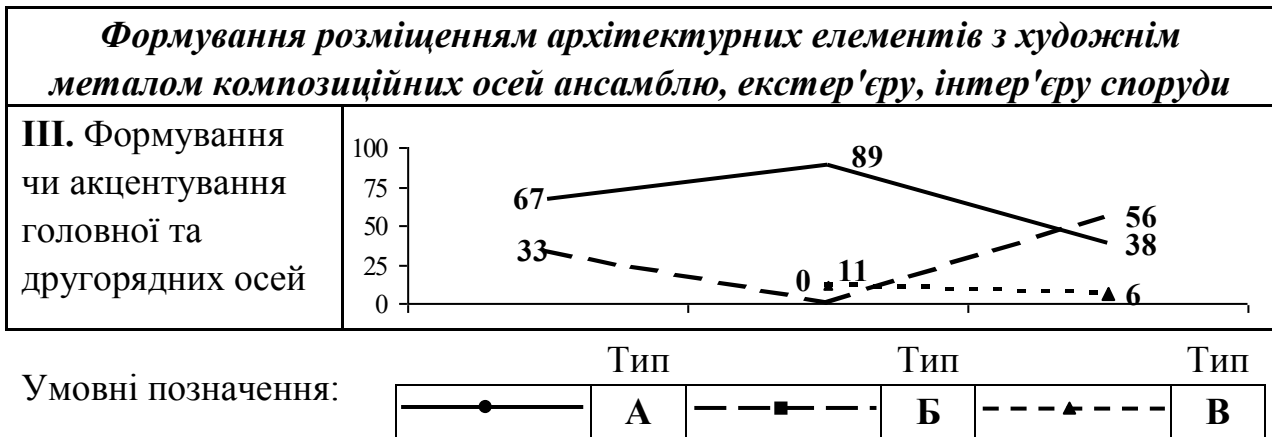
Закономірності розвитку способів формування розміщенням художнього металу архітектури палаців м. Львова.

У другій половині XIX ст. починають формувати розміщенням художнього металу *асиметричні композиції* фасаду ансамблю (споруди) (див. табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка змін I-III способів формування художнім металом XVIII–XIX ст. архітектури палаців м. Львова

	Часові періоди																		
	друга половина XVIII ст.	перша половина XIX ст.	друга половина XIX ст.																
Формування архітектурними елементами з художнім металом різних видів композицій ансамблю, екстер'єру, інтер'єру споруди																			
I. Глибинно-просторової, об'ємної, площинної композицій	<table border="1"> <tr><th>Період</th><th>25</th><th>57</th><th>53</th></tr> <tr><th>Солідна лінія</th><td>50</td><td>14</td><td>36</td></tr> <tr><th>Пунктирна лінія</th><td>25</td><td>29</td><td>11</td></tr> <tr><th>Штрихпунктирна лінія</th><td>25</td><td>57</td><td>53</td></tr> </table>	Період	25	57	53	Солідна лінія	50	14	36	Пунктирна лінія	25	29	11	Штрихпунктирна лінія	25	57	53		
Період	25	57	53																
Солідна лінія	50	14	36																
Пунктирна лінія	25	29	11																
Штрихпунктирна лінія	25	57	53																
II. Симетричної, асиметричної композицій	<table border="1"> <tr><th>Період</th><th>20</th><th>0</th><th>43</th></tr> <tr><th>Солідна лінія</th><td>80</td><td>100</td><td>43</td></tr> <tr><th>Пунктирна лінія</th><td>20</td><td>0</td><td>43</td></tr> <tr><th>Квадрат</th><td></td><td></td><td>14</td></tr> </table>	Період	20	0	43	Солідна лінія	80	100	43	Пунктирна лінія	20	0	43	Квадрат			14		
Період	20	0	43																
Солідна лінія	80	100	43																
Пунктирна лінія	20	0	43																
Квадрат			14																

Упродовж усіх досліджуваних періодів відбуваються зміни у формуванні композиційних осей ансамблю (споруди), зокрема у першій половині XIX ст. починають формувати в одному ансамблі *головні та бічні осі*, занепадає формування лише *бічних осей*, яке знову відроджується у другій половині XIX ст. і за інтенсивністю використання перевищує інші типи.

Першу половину XIX ст. (період класицизму) можна охарактеризувати як період *яскраво вираженого домінування* одних варіантів (**ІБ, ІА, ІА**) окреслених способів формування художнім металом архітектури палаців м. Львова, *зміни* одних варіантів способів формування іншими (**ІІВ** замість **ІІБ**), а також *невикористання* окремих варіантів (**ІІВ, ІІБ**).

Друга половина XIX ст. (час поширення історизму) – період *відсутності домінування* якогось одного варіанту окреслених у статті способів, *упровадження* нового варіанту **ІІБ**, *відродження* варіантів **ІІВ, ІІБ** з другої половини XVIII ст. **ІІВ** перевищив за популярністю нововведений варіант **ІІБ** втричі, а **ІІБ** варіант **ІІВ** з першої половини XIX ст. – удев'ятеро. Тобто, значно частіше застосовують варіанти, розроблені у попередні періоди, ніж нововведені.

Отже, досліджені способи засвідчують, що художній метал у палацах м. Львова XVIII–XIX ст. ст. застосовувався продумано і його роль у формуванні та підтриманні різних типів композицій, як і у формуванні та акцентуванні композиційних осей значна.

Упродовж другої половини XVIII ст., першої половини XIX ст., другої половини XIX ст. способи формування розміщенням художнього металу архітектури палаців м. Львова по своїй суті не змінювались, наприклад *формування чи акцентування композиційних осей* ансамблю (споруди). Змінювались варіанти їх використання (наприклад, формування *бічних* чи *головних осей*), в окремих випадках – види художнього металу, якими забезпечувався цей спосіб (наприклад, розміщенням *балконів* чи *дашків над входами*).

Література

1. Lambert A. Die Gartenarchitektur / A. Lambert, E. Stahl. – Leipzig: Alfred Kröner Verlag, 1910. – 152 s.
2. Маринченко О. І. Метал в архітектурі Києва / О. І. Маринченко. – Київ–Львів: Держ. Вид-цтво техн. літератури України, 1948. – 84 с.
3. Мардер А. П. Металл в архитектуре / А. П. Мардер. – М.: Стройиздат, 1980. – 232 с.
4. Тимофієнко В. І. Брами, огорожі й ворота у забудові південних міст / В. І. Тимофієнко; АН України. Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. – К., 1994. – 68 с., іл.
5. Muszyński K. Balkony, loggie, tarasy / K. Muszyński. – Warszawa: Wydawnictwo „Watra”, 1990. – 168 s.
6. Івасюта О. Майстер художнього металу Михайло Стефанівський / О. Івасюта // Вісник Львівської академії мистецтв. – Львів, 2003. – Вип. 14. – С. 285-299.
7. Базилевич В. Доцільність вживання термінів «художній метал» та «архітектурні елементи з художнім металом» в українській архітектурній термінології / В. Базилевич // Проблеми української термінології: Зб. наук. праць учасників XII Міжн. наук. конференції «СловоСвіт 2012». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 62-64.
8. Базилевич В. В. Художній метал у формуванні архітектури палаців XVIII–XIX ст. м. Львова: дис... канд. арх.: 18.00.01 / Базилевич Вікторія Володимирівна. – Львів, 2007. – 285 с.
9. Базилевич В. В. Роль огорож та їх структурних елементів у формуванні архітектури палацових ансамблів XVIII–XIX ст. м. Львова / В. В. Базилевич // Вісник НУ “Львівська політехніка” “Архітектура”. – 2012. – № 728. – С. 144-150.
10. Архів інституту Укзахіпроектреставрація, Л-72-3. 11. Архів інституту Укзахіпроектреставрація, Л-87-16. 12. ДАЛО. Ф. 2, оп. 1, спр. 5443.

Аннотація

Рассмотрены отдельные приемы формирования размещением художественного металла архитектуры дворцов XVIII–XIX в. г. Львова.

Ключевые слова: Львов, архитектура дворцов, художественный металл, приемы формирования архитектуры.

Abstract

There are some methods of Lviv palaces architectural creation during the period of XVIII–XIX c. with the help of ironwork arrangement.

Key words: Lviv, palace architecture, ironwork, methods of architecture creation.